

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *Nel. Johansson, Hvid*
f. 1903 i S. Frölunda kyrkovaltmästare
 Härad: *Kind* Berättare: *upptecknaren m. fl.; se uppt. bla-*
dens baksida
 Socken: *S. Frölunda* Berättarens yrke: _____
 Uppteckningsår: *1964* Född år _____ i _____

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Ungdomens sammankomster och nöjesliv. s. 1-69.

LuF 123

Änner!

Åhaga, Hid den 24/4-64.

Folklivsarkivet Finngatan 8 Lund.

Översänder härmed mina uppteckningar till frågelista L.U.F. 123.

Dessa uppteckningar om ungdomens sammankomster och nöjesliv, har blivit ganska mycket, i varje fall kvantitativt sett. Jag hoppas också att det skall finnas något av värde. Det område, som denna frågelista behandlade, har det alltid funnits och finns så mycket att besvara. Jag har i stort sett försökt att följa tiden från äldre och fram till nu, och likaså försökt att angiva skillnaden, de olika socialgrupperna emellan. Som framgår av uppteckningarna står jag själv, som berättare i de flesta fall. Jag hade själv redan på ganska mycket på detta område. I min barn och ungdom hörde jag de äldre berätta från sin ungdomstid. Från slutet av 20 talet och till mitten av 50 talet, under min tid, som taxi och busschaufför, fick jag vara med i ungdomslivet, i varje fall se och höra det till jag var ganska gammal. Jag har också frågat fler personer om speciella ting, än vad som är angivet som berättare, det är ganska svårt ibland, att få deras utlåtande, om det är kort, på rätt papper. I så fall blir det en sammanblandning av berättarnas uppg.

*Stig Eriksson
25/3-64*

UNGDOMENS SAMMANKOMSTER OCH NÖJESLIV

L U F 123

Vad som angår denna frågelistans innehåll har jag en ganska så god inblick i ungdomens sammankomster och nöjesliv, vad som berör den tid, som jag själv kan minnas, och orten här med omgivningar. Själv började jag att vara med, som 14-15 åring-1916-17. Men dess förinnan hade jag med mina jämnåriga i många år - om ungdomens dansar och lekar var här i byn- varit nyfikna och beskådat desamma. Ibland skedde detta på avstånd, ibland på närmare håll, och ibland kunde vi också få vara med och lära oss, beroende av vad lekar och dans det gällde. Jag var också en av de första trafikchaufförer här på platsen, när ungdomens nöjesvanor i slutet av 20 talet började att anta en karaktär av annat slag, fick jag också-många gånger mer än önskvärt-vara med om detta. Vad som varit ~~XXXXX~~ brukligt här på orten, före den tid, som jag själv kan minnas eller hört berättas om, och vissa speciella frågor, har jag frågat äldre personer, och personer, som känner till de berörda frågorna. Jag tänker dock på, att om jag skall göra jämnförelser från en äldre tid, min egen ungdomstid, och nuvarande tid, blir det väl alldeles för mycket av uppteckningar. Slutet av 1800. talet och de

första åren på 1900 talet, var här på orten en ganska stillastående tid på detta område. Efter denna tid när vissa föreningar började att bildas, skedde en i vissa avseenden sett, förändring. Så blev det också här ungdomen började att kunna skaffa sig syk-lar, och sedan mitten av 20 talet när bilarna började att i någon mån, ändra på nöjesvanorna, och sedan undan för undan fram till i dag, som helt skiljer sig från den tid, som gått. Jag får försöka att göra dessa jämnförelser så korta som möjligt, men det blir nog ganska svårt då att få en någorlunda bild av detsamma.

I. I äldre tid, även under min ungdomstid, tiden sedan dess, och även i en viss mån i dag, var och är det efter konfirmationen, som man började att räknas till ungdomen. Det blev givetvis ej någon direkt precis övergång från och med att man var konfirmerad-gått fram-läst sig fram för prästen, som det benämndes här i gången tid. Men konfirmationen var dock ett vist mogenhetsbevis på barnaårens slut. Barn från de fattiga hemmen, och dessa var många i äldre tid och även under min ungdoms och uppväxttid, som skulle flytta ut från sitt barndomshem för att själva förtjäna sitt bröd, skedde

detta i regel efter konfirmationen. För dem som fick flytta ut från sitt barndomshem blev väl deras övergång vad arbetet beträffar ganska markant. Ända tills nu för en 10-20 år tillbaka, fick allmogens barn börja att arbeta så fort de kunde uträtta smärre sysslor. Vid konfirmationsåldern hade de varit med om många av ett lantbruks arbeten och var ganska vana. Men det blev ofta ett ganska stort ombyte för dem. Först och främst att komma bort från hemmet och till främmande människor. Innan hade det varit ombyte under skolgången och konfirmationen, efteråt ensamt arbete. För de som hade fördelen att få stanna hemma blev väl ombytet ej så markant. Övergången från barn till ungdomsåren vad som beträffar nöjeslivet skedde väl i de flesta fall ej på en dag. Efter konfirmationen var det dock på något sätt, som man tyckte att man borde, att man hade rättighet, till att deltaga i den större och äldre ungdomens sammankomster. Men vad som beträffar detta kunde det också vara ganska individuellt. Förr och tills den längre skolgången började var i regel-förutsatt att man ej blivit kvarsittrare i skolan-konfirmationsåldern 14 år. Vid denna ålder, har väl varit och är fortfarande, mognaden ganska olika. Läggningsen för

och längtan till att komma ut i nöjeslivet var också olika. Det kunde också vara andra skilda orsaker, som avgjorde. Som jag förut nämnde kunde det vara mognaden till såväl kropp, som själ. Hade man äldre syskon att följa med var blygheten mindre. Den äldste av en syskonskara, och om man ej haft så många kamrater under uppväxtåren, om man bott mera enskilt, var det alltid värre, de kände sig mera bortkomna. Det var också olika i hemmen, många föräldrar lärde sina barn tidens danser och lekar. Var de då några stycken syskon, var de ofta fullärda tidigt. Andra föräldrar tyckte att detta var onödigt, det var något som barnen tids nog kom till att lära sig. Bortsett ifrån att det väl knappast finns några blyga och bortkomna barn i våra dagar, att de mera än förr trotsar sina föräldrars vilja, torde detta med övergång från barn till ungdomsåren ~~varit ganska~~ varit ganska likställt, nu och ganska lång tid tillbaka. Här och kringliggande orter har det under denna tid varit efter konfirmationen, som barnaåren räknats för att vara slut. I äldre tid och under 1900 talet, fram till slutet av 30 eller början av 40 talet var också såväl klädsel, som frisyr avgörande vid övergång från barn till ungdomsåren.

Under min barndomstid, jag konfirmerades 1916, före denna och långt efter, hade pojkarna alldrig långbyxor före konfirmationen. Detta var också, som jag kan minnas det, lika inom alla samhänlsklasser. Den kostym, som man fick till sin konfirmation, var altså den första riktiga kostym med långbyxor. Ensamt detta att man fått sig en riktig kostym med långbyxor, väst och kavaj, gjorde att man med en gång kände sig mera vuxen och manligare. Här på orten var det också sed att pojkarna var kortklippta-i vissa fall med en liten pannlugg-ända tills efter konfirmationen, detta var sedvanligt till långt in på 30 talet. Flickornas klädsel blev också annorlunda, men ej med en så markerande övergång. I mera äldre tid, när det ej fanns några nöjestillställningar av offentlig karaktär, utan endast sådana, som ungdomen själv ordnade, hände det väl att någon litet överårig var med. Någon precis åldersgräns för detta fanns ej. I detta fall som i många andra finns det väl ingen regel utan undantag. Det var mer vanligt bland de äldre manliga ogifta än de kvinnliga, att de deltog i ungdomens nöjen. Ofta var det också så, att ungdomen bad dem om att vara med. Det kunde ske av olika orsaker, man kunde tycka sig vara för få för en viss tillställning i vissa fall var det bra att det var någon äldre med ~~med~~.

I regel var de ogifta kvinnorna ej med längre än till emellan 25-30 årsåldern, och männen 30-40 årsåldern. De offentliga nöjena som i en viss mån började här på 1900 talets första decennie, är dock undantagna från denna regel. Det var platsens skytteförening som anordnade sommarfester, och dessa hade karaktär av mera familjär art. Att unga gifta par fortsatte att roa sig med ungdomen, var väl ej så allmänt, men förekom dock. Det var sådana, som varit särskilt glada för dans och dyligt.

2) Sammanhållningen i byalagen var ganska god. Däremot var sammanhållningen inom socknens olika byalag dålig. Med detta avser jag ej tiden nu. Men i äldre tid var det så, och så försvann systematiskt undan för undan, men det fanns mycket kvar av detta under min första ungdomstid, och under 20 talet försvann det nästan helt. I en viss mån talade man om leklag. Före och under min ungdomstid fanns här inom socknen ungefär en fem sådana grupper, som var för sig var tillsammans. Denna gruppering var mest markant, bortsett från släktingar, när man bjöd till kalas, och vid skramlebalerna, de s, k, lekstugorna. Denna sammanhållning var ytterst lokalpatriotisk. Ifråga om osämja de olika grupperna emellan höll

man osvikligt med sin grupp oavsett om man viste att det var någon inom den egna gruppen, som var orsak till osämjan. Men i större sammanhang förenades man i större grupper, detta gäller såväl ungdom, som vuxna. Var det t, e, x, en auktion inom socknen och det blev bråk och slagsmål kunde en grupp, som geografiskt sett var närmast till en annan grupp hålla med denna. På detta sätt kunde socknen bli delad i blott två delar. Men om det var någon eller några utsocknes, som bråkade med någon socknabo, då höll hela socknen samman. Vid sådana tillfällen var man blott Frölundabo, häcksviksbo eller kalvbo m, m. Orten XX här har nära gränser till Småland och Halland. I äldre tid, ja även rätt långt in på 1900 talet hände det ofta ^{De} marknaderna att det kunde bli ganska stora fejder. Då höll man ihop landskapsvis. Då var det smålänningar hallänningar och västgötar emot varandra. Om det vid ett sådant tillfälle varit slagsmål sockenvis avbröts detta, då ville man deltaga i den större landskapsfejden. Även de olika häraderna emellan kunde förhållandet vara detsamma. Något av detta fanns också kvar när ungdomen på en mera senare tid började att träffas på de offentliga danstillställningarna m, m. Men med tiden, som man började att

träffas allt mer och mer, har detta försvunnit, såväl bland äldre som yngre. I äldre tid och ända fram till slutet av 30 och början av 40 talet förekom det i en viss mån socialgruppering. Här i socknen torde denna gruppering ha varit mest markant i slutet på 18 och de två första årtiondena på 20 talet. Socknen här skilde sig då i detta avseende ganska mycket från våra grannsocknar. Här fanns då-ja gårdarna finns ju ännu fast ej i samma stolta mening-några godsägare och hemvävnadsförläggare. Deras barn deltog ej i sina torparens och statares och de av allmogens barn, som dessa brukade att vara tillsammans med på lekstuger och dylikt. På midsommardanser och sedan de offentliga sommarfästerna började träffades de dock gemensamt, men i stort sett hade de ej så mycket av nöjet gemensamt. Societeten (den fina) som allmogén kallade dem, var mest i en grupp för sig. Det fanns också något av en mellangrupp. Denna var dock mera med på den andra ungdomens nöjessammankomster, fast ej på alla. Denna grupp var söner och ~~och~~ döttrar till någon förnämre släkt, fast utan någon bättre social ställning, till någon storbonde, skollärare, gårdsförvaltare och dylikt. I stort sett var denna gruppering lik föräldrarnas umgänge eskrets.

Åldersgrupperingar bland ungdomen förekom också. När man var i 14-15 årsålder och började att vara med på olika tillställningar kände man sig best hemma bland sina jämnåriga kamrater. Detta var likadant bland flickor och pojkar. Mera allmänt sett, förekommer väl detta ännu. Men även detta var ganska individuellt, både förr och nu. Det fanns de-jag hörde också till dem, som ville söka sig till den äldre ungdomen. Man ville visa att man ej var så blyg, som man var, visa kamraterna att man företagsam, lära av den äldre ungdomen, och fort kunna förespegla sig lite mera vuxen.

Könsgrupperingar förekom och förekommer väl i vissa avseenden fortfarande. I äldre tid och även under min ungdomstid var det väl ännu mera vanligt än i dag. Som exempel på detta kan nämnas. Om man beslutat sig för att gå till en marknad, att flickorna frågade varandra när de träffades och bestämde om att ha sällskap, och likadant gjorde pojkarna. Även vid dansbanorna och vid lekstugor förekom denna gruppering, helst vid dessa nöjeställningars början. Sedan man dansat en stund kunde det väl bli något mera blandat, men en viss gruppering förekom dock. Något av detta lever väl kvar fortfarande, men ej i samma motto, som före och

under min ungdomstid. Någon ordnad organisation med särskilda regler eller föreskrifter förekom ej inom dessa grupper. Det kunde dock hända inom en grupp att det fanns någon särskild företagssam person, som mera självklart framstod, som en slags ledare. Några intagningsceremonier förekom ej inom dessa grupper i någon egentlig mening. Något seremolikhande kunde väl förekomma i vissa fall, men i regel var det mest på skoj, och ej så allvarligt menat. Att någon vägrats att få vara med, har mina berättare eller jag ej hört talats om. Uteslutningar förekom också mycket sällan. Om någon uppfört sig okamratligt, fick han tilltal för detta, kanske också (ett kok stryk) som yttrycket benämndes här förr. Några exempel på uteslutningar kan jag ej ge. Men jag minns att min far berättade om sådant från långt äldre tider, men jag minnes ej detta så väl, att jag vågar att uppteckna det. I en viss mån får väl en sådan grupp betraktas, som en dömande myndighet när någon förfelat sig. I och med att de ville på ett eller annat sätt tillrättavisa den felande. Att böter skulle förekommit, har jag eller mina berättare ej hört omtalas. Stridigheter emellan olika grupper, har jag besvarat med frågan om sammanhållningen mellan

Stridigheter mellan grupper inom samma socken och likaså emellan olika trakter förekom. Detta förekom före min tid, troligen sedan långt tillbaka i tiden och då torde det ha varit ännu värre än senare. När jag började att vara med på nöjestillställningar 1916-17 fanns dessa grupperingar kvar. Fast ej i den mån, som förut. Men om det under den mörka årstiden skulle ordnas med en bal (leksuga inomhus) d, s, k, skramlebalerna, var det alltid blott en viss grupp, ett byalag, som ordnade detta. Som jag förut nämnt ~~XX~~ fanns det minst en 4-5 sådana inom socknen. Ungdomarna här i kyrkbyn och västersocken, även kallad skogsbygden, bildade en sådan grupp för sådana tillställningar. Men om någon eller några från en sådan grupp ville vara med på en liknande tillställning som ordnats av en annan grupp, var det ej alltid, som de fick detta. Om någon eller några en grupp gick till en sådan tillställning, som ordnats av en annan, utan att ha frågat, och fått löfte om det samma, hände det ofta att de ej blev insläppta, om de blev det, var de sällan välsedda. De kunde också utan att få komma in bliva hemkörda, hotade med stryk, i vissa fall även få det. Undantag fanns dock. Om en pojke eller flicka från olika delar av socknen, som

hade mera bestämt sällskap med varandra, tillhörde undantagen från denna regel. Under första världskriget skedde dock en avmattning med dessa grupperingar, och under 20 talet försvann de helt. Ungdomen hade då allmänt fått syklar, var mera ute och träffade varandra, föreningslivet började att mera tilltaga, och med detta anordnandet av sommarfäster. Inomhusdanserna i hyrda privathem försvann i stort sett i slutet av 20 och början av 30 talet. År 1931 byggdes här ett föreningshus, som fick hyras av alla till olika ändamål. I byggnadsföreningens egen regi anordnades höst och vintertid offentliga danser. Föreningar av olika slag, som hyrde lokalen för möten, och inbjudet liknande föreningar från andra orter, hade också i regel dans, som avslutning på sitt möte. Förhållandet till stadsungdomarna kan jag väl ej uppteckna något av värde om. I detta avseende är orten här alldeles för långt från någon stad. 5,5 mil från Borås 7,5 från Falkenberg och Varberg. I äldre tid och även under min ungdomstid träffades här på orten alldrig några ungdomar från stan. Under min ungdomstid började visserligen utflyttningen härifrån och till Borås. När dessa kom hem och hälsade på kunde de ha någon bekant med sig

men som helhet får väl orten här, vad som gäller en gången tid, betraktas för att ej ha med stadsungdomen att göra. Nu och så småningom sedan 30 talets början med förbättrade kommunikationer träffas ungdomen från vitt skilda orter i vårt land, och om detta är väl inget att uppteckna. Om flera gruppbildningar på samma ort, och deras nöjesliv, har jag alltså upptecknat om. I en viss mån hade de olika grupperna, mer eller mindre gott anseende. Detta var dock ej alltid logiskt, åtminstone vad det gällde deras anseende av kringliggande orter. Det kunde vara så att en viss grupp i en socken befintlig grupp, sedan långt tillbaka hade företagit sig någonting, som de fått dåligt ryckte om. Detta dåliga ryckte kunde orättvist, åtminstone i vissa fall, drabba en efterkommande generation. Några särskilda öknamn på de olika grupperna här, har jag ej hört något berättas om. De benämndes i regel efter sina bynamn.

3) Före 1900 talets början torde det ej inom Ö. Frölunda socken ha funnits någon allmän förening av något slag. Vid 1900 talets början bildades en nykterhetsförening, som kallades - Folkets. Val- Denna förening bildades av en från en annan ort inflyttad

folkskolelärare vid namn Häger. Han flyttade hit till Öfrölunda år 1900. Med föredrag och sådant fick han hjälp av en riksdagsman Edor Andersson Knapasjö Mjöback. Enligt min berättare om detta, var denna förening ganska livaktig till några år, ett år hade den 80 medl. Initiativtagaren Häger flyttade härifrån och detta torde ha medverkat till att föreningen ej längre gick så bra och började att dö ut. De trognaste medlemmarna, en familj Abrahamsson Stommen, som har varit och fortfarande är nykterister, var också frireligiösa (sjundedagsadventister) Som sådana var de ej så mycket i kontakt med ortens ungdom på deras nöjestillställningar. Detta torde också ha medverkat till att föreningen hade svårt för att i längden göra sig gällande. Någon politisk förening i egentlig mening torde det ej ha varit här förrän i mitten på '20 talet, då en arbetarekommun bildades. Initiativtagare till denna var arbetarna på en gård här vid namn Ellebäckstorp. Jag har ej hört eller själv kan minnas att någon av de andra partierna före denna tid, hade någon egentlig organisation. Sedan denna tid har alla de demokratiska partierna utom folkpartiet, såväl parti, som ungdomsorganisationer.

Någon religiös förening eller sammanslutning torde det aldrig ha funnits och finnes ej heller nu inom denna församling. Detta är som jag kan se det, en ganska unik företeelse. I de församlingar som bildar Kalvs Pastorat, och sedan kommunsammanslagningen bildar Kindaholms kommun, Kalvsjöholm. Mårdaklev. Håcksvik. Ö. Frölunda. har det aldrig och finnes ej heller nu t, e, x, ett missionshus. När de frireligiösa rörelserna under 1800 talets senare hälft, de s, k, nyläsarna, drog fram som en våg över landet, var de också här med sin förkunnelse. Någon riktig rotfästelse fick de dock ej här. Sina sammankomster och predikningar höll de i sina sympatisörers hem. Sjundedagsadventisterna eller det var Baptister, jag minns ej vilket nu, köpte en liten fastighet här under första världskrigets år. Där hade de under några ^{år} möten, men det blev aldrig bildat någon församling.

Den första idrottsföreningen bildades här 1921. Det var i huvudsak arbetareungdomen på Mölneby-Gård, som tog initiativet till denna. De drivande krafterna till denna förenings bildande torde dock ha varit tre bröder Tengroth. De flyttade med sina föräldrar hit 1918, de arrenderade en gård Vränglarp, som tillhörde Mölneby.

Denna familj Tengroth kom hit från Vessige i Halland. Denna förening dog dock ut efter några års verksamhet. 1929 bildades den nuvarande föreningen, som sedan dess har fortsatt sin verksamhet. En skytteförening bildades 1902 (Kinnahus Skyttegille). De upplysningar, som jag har kunnat få om initiativtagare ~~XXXX~~ torde det vara en dåvarande gårdsförvaltare på Mölneby, vid namn Sjöberg. Den första skutbanan och likaså skyttegilletts första festplats var också belägna på Mölneby ägor, ej långt från den gamla Kinahus fästning. Efter några år flyttades dock såväl skutbanan, som fästplatsen till de platser, som de sedan dess och ännu i dag är belägna. Omkring 1910 och några därefter fanns det en ungdomsförening, som enligt de upplysningar jag har kunnat inhämta om densamma av en av dess medl. endast hade till syfte att samla ungdomen. Dess namn var Ö. Frölunda ungdomsförening. Den bildades av en dåvarande folkskolelärare August Fricell. Anslutningen till denna förening blev dock ej mera allmän. Anslutningen till denna förening var mest barn till, som de på den tiden benämndes finare folk. Det var lärarinnor, söner och döttrar till skollärare, till Mölneby-Bolags tjänstemän, till de större och bättre änsedda

bönderna, till en dåvarande riksdagsman här m. m. Som jag förut nämnde hade denna förening inget särskilt syftemål mer att samla ungdomen till egna nöjen. De lekte och dansade folklekar, övade sig i att hålla föredrag, uppläsningar och deklamera. Ett år anordnade föreningen en sommarfest å Skyttegillet's festplats. Jag minns då själv att de flesta av medl. var klädda i nationalerdräkt, och att de låtit trycka en tidning, som de hade skrivet själva och sålde på denna fest. Tidningen vars namn var Ö. Frölunda Träskopost berörde det dåvarande livet i socknen och dess invånare. Tidningen fick en strykande åtgång, och var en tid framåt mycket omtalad. Tillslutningen till dessa föreningar var i regel ifrån ~~XX~~ början god, sedan böljade medlemsantalet upp och ned, och till slut försvann många av dem. I stort sett invercade dessa föreningar ej på förutvarande gruppbildningar. I en viss mån kunde de ~~de~~ göra det. T, e, x, en nykterhetsförening, som fick medl. från skilda delar av socknen, ja detta fick väl i regel alla föreningarna, sammanförde ungdomen från de förutvarande gruppbildningarna. I början av föreningarnas ~~tillkomst~~ tillkomst märktes ej detta så mycket, men undan för undan bröts de gamla gruppbildningarna,

När idrottsföreningen och de politiska föreningarna bland ungdomen bildades och likaså en J.U.F.föreningen(Jordbrukarnas Ungdoms förbund)sombildades mitt på 20 talet,var de gamla gruppbildningar ^{sågar}nas ~~sa~~ all. Det var alltså så,att när föreningarna På 1900 talets början,började sin verksamhet,märktes ej detta så mycket på grupp bildningen. Men med det sedenmera alt mer tilltagande föreningslivet av skilda slag,och med detta sammanförandet av ungdomen och en nyare tids intåg i bygden försvann de gamla gruppbildningarna. I äldre tid och under min ungdomstid fanns det ej några speciella dansklubbar,chackklubbar,eller syklubbar. Men på senare tid har det bildats sådana.

4) I vad ^{min} som föräldrar och den äldre generationen övervakade ungdomens nöjesliv var nog ganska så individuellt. Om man räknar med långt äldre tider,hade väl såväl föräldrar,som äldre en viss översyn av ungdomens nöjesliv. Nöjeslivet försigick ju då mest i hemmen under vintertid,och sommartid med dans på gårdsplaner och logar. Många föräldrar var då också ganska stränga mot sina barn vad som angick deras nöjesliv,såväl som mycket annat.De flesta barn lydde sina föräldrar då,på ett helt annat sätt än senare och

nu. Många föräldrar gav sina barn förhållningsregler i mångt och mycket, och om de ej lydde förekom också bestraffningar. Sådant förekom dock i regel endast under de första ungdomsåren. Men det fanns också föräldrar, som låt sina barn leva ett mera fritt liv, utan så stränga föreskrifter. Besträffningar för förseelser av skilda slag, som ej gillades av föräldrarna, kunde förekomma i form av stryk, förbud för en viss tid att vara tillsammans med den övriga ungdomen. I vissa speciella fall förekom väl också hårdare bestraffningar, som gav anledning till att lämna hemmet. Något mera bestämt över att någon äldre skulle vara med och bevakas vissa av ungdomens nöjestillställningar har jag eller mina berättare ej hört omtalas. Det förekom dock det minns jag själv. Om man hade fått lov att vara på en loge att dansa, fick man i regel stränga order om att vara försiktig med elden. Men om ägaren såg att det ej var någon mera äldre ungdom med, hände det ofta att han själv kom och övervakade det hela. Vad som gäller föräldrarnas övervakning av barnen, var det mest flickorna, som var föremål för deras nit i detta fall. Något klagades det väl på ungdomen av den äldre generationen. Det har väl alltid varit så, och är fortfarande

Enligt berättaren Per Johansson, klagades det ej mycket på ungdomen under hans uppväxttid, slutet av 18 Och början av 1900 talet. Detta gäller dock i första hand ungdomen i kyrkbyn med omnejd, alltså hans umgängeskrets. Han sade dock att det klagades mera på vissa gruppbildningar inom socknen. Och detta är väl troligt, för så länge jag kan minnas, har det varit så att man klagat på ungdomen, och gjort vissa jämförelser med sin egen ungdomstid. Tidens utveckling såväl tektiskt, som kulturellt, har varit ett ständigt jämförelseobjekt, med den tid, som var, den som är, och en gångna tid. Ungdomens vanor i nöjeslivet, allt efter som de blev andra, än den egna, har jämförts med den gångna tidens. Om jag jämför min egen ungdomstid och tiden nu för det uppväxande släktet, är det på alla områden, vad som gäller såväl arbete, som nöjen, nästan ojämförbart. Någon särskild skillnad i detta kan väl knappast framhållas.

5) Utan någon särskild anledning eller någon viss dag, hände det att ungdomen träffades i ett mera begränsat byalag, utan att man hade bestämt om detta på förhand. Det hände att man bara gick ut en kväll under sommartiden, träffade på andra, som gjort likadant

eller gick till en gård för att träffa ungdomarna där. Lördag och söndagkvällar var annars utom de olika årstidernas högtider, de kvällar, som man i regel brukade att träffas. Om man räknar med mera äldre tid, ja även min ungdomstid, var själva julhögtiden en mera hemmets högtid. Skramlebalor och dylika danstillställningar förekom ej förrän efter högtidens slut. Medan det var julfint var det ej någon, som ville upplåta sitt hem för sådana tillställningar. Under julhögtiden förekom mera privata bjudningar för såväl äldre som yngre. Under mitten på 20 talet när de allmänna samlingslokalerna började att komma till i bygden och bilarna i en viss mån började att göra sitt segertåg, kunde man åka till en sådan lokal. De började då att ha fester av olika slag på annan dag jul, nyårsafton eller trettondedagsafton. Nyårsafton samlades man ofta i ett hem för att vaka in det nya året. Man kunde bli bjuden till ett hem för detta ändamål, eller blott bestämma med någon eller några om detta. En sådan nyårsvaka kunde ske under olika förhållanden. Man kunde leka någon lek, pantlek eller dylikt. Om det blott var pojkar, blev det ofta bara kortspel. Påskafton samlades man till en påskeld. Matrialet till denna eld hade man

själv samlat på kvällarna,veckorna före påsk. Då hade man också i regel försäkrat sig om att få dansa på en närbelägen loge eller lite senare ~~p~~ i tiden,i en ödestuga. Men även detta nöjet, som här på orten hade gamla traditioner tog slut under 20 talets senare hälft,när de mera offentliga nöjena började. Påskeld är ganska allmänt här än i dag,men nu är det barn och deras föräldrar,som samlas till detta,och väl någon ungdom,men alla de dansanta är ute på danstillställningar. Pingst var utomhusnöjenas början i såväl äldre,som senare tid. I äldre tid samlades man då och dansade ute på någon gårdsplan om vädret var lämpligt för detta,om ej,gick man i regel till någon logägare,som man trodde var villig att upplåta sin loge för dans. Första maj och likaså Valborgsmässoafton firades ej här i äldre tid,ej heller under min första ungdomstid i form av dans eller några andra särskilda tillställningar. Det var nog först på 30 talet,som man började att fira valborgsmässo med eldar,sång m,m. Här i Ö.Frölunda före kommer detta firande ganska sparsamt ännu. I Kalvsjöholm har det dock förekommit-om det gör så varje år vet jag ej,men troligt-jag har själv varit där ett par gånger på en högt belägen plats,

som heter Kalvs-Krona. De brukar där att ha en eld och sjunger in våren. Första maj förekom det inget särskilt här innan denna dag blev helgdag. Sedan dess är det någon, som åker in till något större samhälle för att delta i första majfirandets olika former. Numera utnyttjas och så första maj av nöjesbranchens olika tillställningar. Midsommar var i äldre tid den största glädjehögtiden. I äldre tid var det då dans kring majstången. Då samlades i regel såväl äldre, ~~XXXXX~~ som ungdom och barn för lek. Under min ungdomstid var dock denna gamla vackra sed nästan försvunnen. Dansbanorna hade då börjat, visserligen fanns där, åtminstone de första åren en majstång, en del föräldrar med sina barn var där också, men det var ändå ej detsamma, som de äldre talar om att det var i deras ungdom. Denna sed har nu de senare åren i en viss mån fast under andra former återupptagits. Många hembygdsföreningar har under midsommarhelgen en friluftsfest, då förekommer majstång med danslekar runt densamma. Numera blir det dock mest barn, som deltar i danslekarna. Hembygdsföreningen här på platsen har sedan 1956 anordnat tre sådana midsommarfester. Luciadagen torde ej förrän nu på senare år samlat ungdomen till några arrangemang.

Vid förlovning samlades ej ungdomen, utan att de var särskilt inbjudna till förlovningen eller till ett kalas efteråt. Bröllop var brukligt förr och är ännu i dag, att man går och skådar brud. Detta att gå och skåda brud är en gammal sed här på orten och förekommer i de flesta fall ännu i dag. Många otrevliga intermeson har förekommit med denna skådning. Dock ej så mycket här som jag har läset och hört talas om att det förekommit på andra orter. Många gånger har åskådarna fått deltaga i bröllopsdansen och allt har varit gemytligt och bra. Numera är de flesta bröllopfesterna i någon allmän lokal eller på hotell, och då förekommer det ej att åskådarna få deltaga i dansen. . I äldre tid var det vanligt ja även under min tid, att åskådarna skulle bjudas på en sup eller två. Detta har jag ej sett eller hört omtalas, att det förekommer numera. Här har också varit och är en sed ännu i dag, att grannar ~~XXXX~~ och ungdomsvänner till brudparet, ja även något äldre brukar att bygga äroport. Förr var detta ett mycket uppskattat nöje. Detta har jag själv varit med om många gånger. I regel fick en både mat och kaffe under arbetets utförande, och var man ej bjuden som gäst till bröllopet, blev det i vissa fall ett kalas

efteråt(efterbröllop). Namndagar har väl i vissa fall och i någon mån firats, men ej så vanligt som födelsedagen. I äldre och under min ungdomstid förekom det att man firade sina jämna födelsedagar ganska så allmänt, allt efter som man hade råd till. Pantlekar och dylikt förekom ofta på dessa bjudningar. De vanliga födelsedagarna firades mera enkelt och i mera slutna sällskap.

Vid begravning förekom det sällan att ungdomen var bjuden. I vissa fall kunde det väl förekomma att de blev bjudna senare. Någon särskild funktion utöver att ordna med förekommande beredelsearbeten för en fest av olika slag hade väl ej ungdomsgrupperna att fylla, om man räknar med äldre tid. I något nyare tid när föreningslivet började, hände det väl ofta att ungdomen på en anordnad fest, såväl familje, som offentliga, bidrog med sång, deklamation, uppläsning, och även med mindre teaterpjäser. Festligheter i samband med utförande av vissa arbeten förekom ganska ofta i äldre tid, det förekom också någon gång under min ungdomstid. Jag minns ett par gånger sådant i samband med potatisuppplockning. Under potatisplockningen hände det ofta - det var mörka höstkvällar då - att ungdomar gick eller under min tid syklade för att möta andra

som de viste hade hade varit på ett ställe för att plocka potatis. Om dessa hann fram innan potatisplockarna lämnat gården, det hände, särskilt om det var glada och trevliga människor, att man blev sittande efter kvällsmaten och pratade. Det kunde då hända att man blev tillfrågad om man ville dansa, och de som då var utan för, blev tillsagda att komma in. Jag minns särskilt ett sådant tillfälle, det var 1924 då dansade vi i köket. Nu och sedan många år tillbaka förekommer ej något sådant. Att man gått till kyrkor såväl, som marknader har förekommit. Men enligt mina äldre berättare var det sällan, som man var hela den vanliga gruppbildningen. Det fanns alltså ej något bestämt om detta inom den vanliga gruppbildningen. Min mor hade i slutet av 90 talet plats på en större gård här, hon berättar att de någon gång brukade att besöka en grannkyrka (Mårdaklev) som då varje år hade nyårsotta. Men de fick då ta häst och åkdon på gården. Likadant var det för de tjänare som ville besöka marknaden i Svenljunga-i regel höstmarknaden-de fick då ofta lov att taga häst och åkdon. I regel fick de också en större pannkaka med sig till väg och marknadskost. Jag har också själv en gång gått till Svenljunga vårmaknad det var 1915.

jag var då 13 år gammal. Det var min tre år äldre syster och en två år äldre kamrat och jag, som bestämt om att ha sällskap. Ingen av oss hade varit till en marknad förut. Avståndet härifrån och till Svenljunga är 21 k.m. Vi hade ej något förstånd att i från början hushålla något med våra krafter, och på marknaden sprang vi hela dagen för att se så mycket som möjligt. Följden blev att vi var genomtrötta långt innan vi skulle börja vår hemfärd, och om jag skulle uppteckna om detta så blev det näst en li dandets historia. De sista 4-5 kilometerna fick vi åka med en skogskörare på en vanlig skakande arbetsvagn. Jag har tänkt på detta många gånger sedan och kommit överens med mig själv om att det finns ej något fordon av något slag i dag, som skulle vara så härligt att sätta sig att åka uti, som det då var att få sätta sig på denna skramlande järnhjulsvagn. Festligheter i samband med utförande av arbete förekom också i äldre tid med de s.k. slätterölen. Men på dessa var det ej ensamt ungdom, de något äldre stannade också kvar. Med dessa slätteröl kunde det också vara så, att man kommit överens om att hjälpa en familj, som genom sjukdom eller annat hade svårt för att själva kunna klara sin slätter.

Det extra kalas, som då på kvällen följde, och i regel med dans fick då utgöra betalningen för dagsverket. Fest efter avslutade arbeten av skilda slag har också förekommit, och förekommer i en viss mån ännu idag. I äldre tid och i början på 1900 talet till första världskrigets början, hade de större gårdarna här Mölneby och Ellebäckstorp skördefest för sitt folk. Men dessa var givetvis ej endast för ungdomen. Allt folk, som tillhörde gården, alltså alla familjer och så barnen var bjudna. På Ellebäckstorp bjöds det på kaffe och väl också troligen sprit, och sedan fick de dansa efteråt. På Mölneby var det likadant, dock med den skillnaden att det där bjöds på mat. Om skördefesterna på Mölneby förekom varje år, har jag ej lyckats att få någon bestämd uppgift om. Som barn har jag på Mölneby varit med på en sådan fest. Jag var ej gammal då, troligen blott en 7-8 år, men jag minnes den mycket väl. Det var min första och största fest och folksamling, som jag var med om. Pojkarna brukade att få besök när de var beväringar. Det var väl ej alla. En förutsättning för detta var att de hade någon flicka som de sällskapat med-så där lite mera bestämt. I äldre tid och rätt många år inpå 1900 talet ^{var} Älvsborgs regementes

exersisplats å Fristad, cirka 1,5 mil från Borås. På (Fristad he) som platsen på ortsspråket då benämndes, gjorde nästan alla på den tiden sin värnplikt från orten här. Men det var ej lätt för flickorna att resa och hälsa på sina beväringar. Före 1904-05 var det ingen station närmare än i Svenljunga 21 k,m, och sedan efter Axelfors stations tillkomst 13 k,km. Det torde dock ej ha förekommit något mera allmänt att beväringarna fick besök av sina flickor från orten här. Men det förekom dock. Per Johansson omtalar att när han gjorde sin värnplikt, var det ett par av hans kamrater, som bett sina flickor komma dit. Från regementets sida fanns det dock vissa bestämmelser för dessa besök. Brott emot dessa bestraffades ganska hårt. Dessa flickor som skulle hälsa på Pers kamrater, hade bett en flicka till att följa med. Men hon fick det ganska besvärligt, av de orsak att hon ej fick gå ensam inom området efter en viss tid. Per förstod detta och enligt egen utsago uppträdde, som en räddande ängel.

I äldre tid förekom det nog ganska litet med gemensamma utflykter utom de, som redan upptecknats. Några stycken kunde dock göra sällskap för att gå till en sjö att meta. Om någon hade släktingar

boende åt samma håll, som någon annan, kunde man bestämma om att ha sällskap om man gick eller åkade för att hälsa på dem. Det var mest under sommarhalvåret, sällan under vinterhalvåret, som resor och utflykter företogs. Några stadsresor, utöver de nödvändiga av olika slag, förekom ej härifrån orten före järnvägarnas tillkomst. När Falkenberg-Limmared, den nu sedan några år nedlagda järnvägen, var färdigbyggd på 1900 talets början, anordnades vis sa sällskapsresor till Falkenberg. Det var dock ej så mycket härifrån—det var en mil till den närmaste stationen (Överlida) det var ifrån de mera av järnvägen berörda orterna. Danmarksresor var ej anordnade här ifrån orten i äldre tid. Det är den nuvarande tiden sedan några år efter krigets slut, som olika föreningar ordnat sällskapsresor till Danmark och Norge. Sådana resor har de senaste åren ordnats av idrottsföreningar, som har haft idrottsligt utbyte med klubbar i nämnda länder. Jordbruksföreningar av skilda slag, som företagit studieresor m.m. Hur ofta de olika föreningarna ordnade möten speciellt för ungdomen, var olika beroende av vad förening det var. Om man räknar med de politiska föreningarna, som började sin verksamhet här i slutet på '20 talet, så

så hade och har dessa sina speciella ungdomsorganisationer, och genom detta fanns eller finnes väl ingen anledning för att anordna speciella möten för ungdomar. Detta torde väl mäst förekomma inom de frireligiösa samfundet, och även någon gång inom statskyrkan. Festligheter och utflyckter har förekommit, och förekommer mycket i olika föreningars regi. Om man räknar med 1900 talets början, då föreningar så småningom började sin verksamhet här var det givetvis sparsamt med utflyckterna. Festligheter anordnades dock. Platsens skytteförening började redan med sin verksamhets början att anordna festligheter (Kinnahus Skyttefest) Detta var för sin tid en stor och omtalad sommarfest. Den förekom de första åren - troligen till 20 talets början - blott en gång om året och med en s, k, efterfest lördagen efter festen, Denna fest var avsedd i första hand för de, som på många och olika sätt medverkat. Om jag skulle skildra denna fest, folkets olika omdöme om densamma, skulle väl det i detta sammanhang bliva alldeles för mycket. Jag tar mig dock friheten att i all korthet ge en bild av densamma. Festplatsen var och är belägen i den del av socknen, som heter Hid. Festplatsen är en hästskoformad udde (kile) med ån ätran runt

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~- omkring, så när som på den ena sidan, ingången. Vad jag upptecknar om denna festtillställning, gäller åren från dess början under 1900 talets första år och fram till första världskrigets sista år. Sedan dess började festerna jämfört med tidigare år, att urarta, få en annan karaktär till alla delar, och glansen över de förutvarande festerna, tynade bort undan för undan. Under denna tid, åtminstone de första åren fanns det ej på några mils omkrets någon liknande fest. Detta var givetvis en bidragande orsak till att det blev så mycket besökt. Det kom folk dit åkande efter häst, de senare åren syklande, med en flicka sittande på sykelstången, men de flesta under de första åren gående. För de som hade närmare att komma till andra stranden av älven hade arrangörerna ordnat med båtar och roddare, som tog dem över älven. Festplatsen, som är stor och rymlig, var flaggprydd, och varje för säljningsstånd och likaså den öppna dansbanan med en inbyggd musikestrad, var prytt med löv och buskar. För belysningen hade man kulörta lyktor, som väl ej gav något särskilt bra ljus, men desto mera vacker effekt. Dessa lyktor var upphängda på linor, som var dragna emella träden. Servering förekom alltid, det var smörgåsar

med mjölk eller kaffe, kaffe med bröd, läskedrycker m, m. Till all servering fick man köpa biljetter, man fick ej betala till dem, som serverade, det fanns också försäljning av olika konfektyrer, körsbär m, m. Det fanns också olika nöjesarrangemang. Skjutbanor, fiskdammar, ringkastning m, m. Festen anordnades denna tid alltid på en söndag under sensommaren eller högsommaren. Den utsatta tiden för festens början var i regel kl. 4 e, m. Men redan emellan kl. 2-3 började det att komma folk. Själva festligheterna började i regel med att man hade en föredragshållare, som ^{förde} ett tal. Om jag minns rätt brukade dessa tal nästan uteslutande ha innebörd av fosterländskt innehåll eller skytteföreningarnas betydelse. Det brukade också att finnas en rolighetsminister, som med jämna mellanrum uppträdde och berättade historier. En teaterpjäs utförd av ortens ungdomar eller någon sång eller taltablå belyst av bengaliska eldar utfördes från musikestraden. Ett fyrverkeri avfyrades på andra sidan om ån, det brukade att ske emellan kl. II halv tolv tiden. Detta var själva kulmen på festligheterna. När detta var avverkat brukade de äldre besökarna och föräldrar med barn att bege sig hem. Det fanns ingen begränsad tid för

festligheternas avslutande, så de varade i regel ganska så länge på natten. För dansmusiken svarade en blåsorkester, med någon fiol eller dragspelare eller båda delarna, som avbytare. Min far sålde inträdesbiljetter till dessa fester från dess början och till mitt 20 talet. Av den anledningen fick jag och mina syskon från en tidig barnålder följa med honom dit, och många minnen ~~xx~~ från dessa fester finnes ännu kvar. Flickorna som skötte om försäljningen och likaså de, som serverade kaffe, var alltid nationalklädda. Förtroendet att få hjälpa till på dessa fester värderades ganska högt av flickorna, det betraktades som en viss ära. Skyttegillet anordnade också denna tid, som uppteckningen gäller varje höst en bal. Till denna blev de flickor som hjälpt till på festen obligatoriskt bjudna. Även detta hade under en denna tid, fattig på nöjen, sitt stora värde.

Sedan mitten på 20 talet, när fler och fler föreningar bildats, har alla försökt och försöker fortfarande att anordna festligheter av skilda slag för att klara sin ekonomi. Vissa utflykter började också då att anordnas av föreningarna. De första åren företogs många sådana resor på lastbilsflak. Tiden för resor och

fester bestämdes alltid en viss tid före arrangemanget. För möten och sammankomster, som gälde föreningens egna medlemmar och deras verksamhet hade man i regel bestämda veckodagar och med bestämda mellanrum. Den politiska ungdomsorganisation, som jag var ansluten till hade från början möte en bestämd veckodag, varanan vecka, och senare en gång i månaden. Detta var nog ganska olika med mötena, det var ju också olika föreningar. Många föreningar hade och har fler möten på vintern än på sommaren. Jag har också tillhört idrottsföreningen här. I sin helhet hade den bortsett från de olika sektionernas sammanträden ej mer än ett bestämt möte på året-årsmötet. Sedan kunde det väl förekomma frågor, som föreningen i sin helhet blev kallad till att deltaga uti. Den politiska ungdomsföreningen, som jag tillhörde, hade en del av sina möten så upplagda att de var mera nöjesbetonade. Före den första föreningslokalens tillkomst här 1931 var de flesta mötena i skollokaler och i hemmen under vintertiden. Under sommaren var de ofta anordnade utomhus. Man sökte då upp någon, som man tyckte vacker och idyllisk plats. Mötet kunde då ofta också få karaktären av en samtidig utflykt. Vad man gjorde om vardagskvällarna.

Om man räknar med äldre tid så fick även ungdomen hjälpa till med diverse arbeten på kvällarna. Det var de s,k,kvällsseterna under vilka man fick spinga stickor,tillverka sopkvastar m,m, En dräng hade t,e,x,ett visst antal av sådana,som han skulle tillverka under den mörka årstiden. Ofta hade såväl pojkar,som flickor,antingen de var drängar och pigor eller hemmasöner och döttrar,något som de ville göra åt sig själva. Det fick i så fall göras under vinterkvällarna. Under sommartiden var arbetsdagen x allt för lång. Var det någon kväll ledig besökte man någon granne för att prata bort någon timma. Kortspel förekom också ganska mycket under vinterkvällarna. Sommarkvällarna blev det,som väl förut nämnts,att man träffades,utan att förut ha bestämt om det och till och med kunde dansa på en gårdsplan. Sedan föreningslivet började blev det i de flesta fall vardagskvällarna,som man hade sina möten. Större möten och mera festbetonade sådana,förledes dock i regel till lördag eller söndag. Under sommartiden hade t,e,x,en idrottsförening sina träningskvällar under vardagarna och tävlingarna på söndagar. Numera sedan några år tillbaka sedan de fria lördagarna började,även på lördagar.

I äldre tid hade tjänarna en s,k,frivecka,det var sista veckan i oktober. Skulle man flytta till en annan plats,utnyttjades denna tid till detta. Skulle man stanna kvar på samma plats kunde man t,e,x,om man hade sitt hem långt borta besöka detta. Under min tid,som dräng 1916-21 fanns det ej någon sådan frivecka. Arbetstiden var däremot reglerad och tidsbestämd och kvällsseterna borttagna. På den plats som jag hade blev vi dock ej nekade någon fridag,om man bad om en sådan för att gå till en marknad t,e, Någon fritid förekom då alltså ej förr än den lagfästa semestern kom till på 30 talet. De fria företagarna kunde i äldre tid,likadant som nu,själva bestämma över sin fritid. I äldre tid förekom det mycket mera än nu,att ungdomarna hade bjudningar för varandra i hemmen. Men i detta fall kommer socialgrupperingen in i ganska stark belysning. Torpare,arbetare,och även många av småböndernas barn,hade varken råd eller plats i hemmen för några bjudningar. Det förekom dock fast ganska sparsamt. Storböndernas,mellanböndernas och vissa tjänstegruppers barn var det denna tid en ganska stor skillnad på,mot de förut nämnda grupperna. De hade såväl plats för,som råd till dessa bjudningar. Men det förekom sällan

och i så fall i specialfall, att någon från de undre socialgrup-
perna blev bjuden till de högre räknade. I detta fall stod sock-
nen här i förhållande till grannsocknarna i särklass. Det var
väl beroende av att här då fanns mycket mer med större gårdar, än
vad det fanns i grannsocknarna. I detta fall följde ungdomen i ~~x~~
stort sett sina föräldrars umgängeskrets. Denna sed var ganska
så vanlig till i slutet av 30 och i början på 40 talet. Något
hade den mjukats upp undan för undan innan dess, och helt borta
är den väl ej ännu. Numera utgör den väl ej samma grundsyn, som
då, men dock i en viss mån, men alla kan ju ej heller gå och gratu-
lera varandra på sina på t, e, x, sina födelsedagar eller bjuda al-
la till dessa, ^{avse} det ~~väl~~ ske under en mera slutet krets. Det var ~~xx~~
mest på födelsedagar, förlovning i vissa fall bröllop och julkala-
las, som dessa bjudningar förekom. Gemensamma bjudningar för alla
~~XXXXXX~~ ålderskategorier utom släkt och familjetillställning
ar, förekom nog ej, om man ej skall hänföra de sedvanliga julkala-
sen i äldre tid till familjeföreställning. Med dessa julkalas
var det så här på orten, åtminstone inom de fattigare av folket,
att det ej var så många familjer i varje krets, som bjöd varandra

men alla inom familjen bjöds. Någon särskild gruppering torde ej ha förekommit på dessa bjudningar. Det var blott så, att ungdomen var för sig och barnen likadant och även de äldre, om det nu var så att det fanns plats för sådant. Hur länge man var uppe om ~~KX~~ kvällarna, var väl förr, som nu ganska individuellt. Men i regel får nog säjas, att man lade sig betydligt tidigare förr än nu. Min mor och far ville gärna om det ej var något särskilt förekommande, lägga sig omkring 9 tiden på kvällen. Men de steg också i regel upp kl. 5 senast halv 6 på morron. Vid fester var tiden mera obegränsad, en del gick hem tidigare och en del senare, allt efter som man orkade att vara uppe, och troligen med mer eller mindre tanke på morgondagen.

6) Vad man roade sig med på de olika festerna och sammankomsterna. De danser som dansade var de som för tiden var de mest gängsna. I äldre tid och fram till tiden för det första världskriget skedde ej så stora ändringar i detta fall. Något nytt tillkom väl, men ej så revoltionerande, som senare. Det var vals, hambo, chottis, polka, macurka, polske, slängpolska. Till pardans var det liksom senare och nu, pojkarna som bjöd upp, och någon gång var

det damernas fria val. Under min tid var det också så att flickorna skulle bjuda upp till sista dansen. Danserna har ändrats undan för undan med tiden, allt efter moderna. I äldre tid förekom det mycket med folkdanser och folklekar. En eller flera, som spelade fiol, var den äldre tidens musik. När dragspelen började att komma till orten blev det denna musik, ofta också fiol och dragspel tillsammans. Nu och sedan rätt många år tillbaka duger det ej med sådan musik, det måste vara en orkester. Inomhus var det mest pantlekar, som lektes. Vad man satte i pant och hur panten kunde lösas, var ganska varierande. Ibland bestämdes om pantens lösande innan leken började, en annan gång kunde det vara hemligt, då fick man ej veta det förrän man blev tillsagd att på det sättet skall panten utlösas. Att åka skridsko torde varit ganska allmänt bland den manliga ungdomen i äldre tid och likaså under min ungdomstid. Min far, född 1871, talade ofta om sina skridskobragder från sin barn och ungdomstid. Han brukade ofta också att vara med oss barn och ungdom och åka. Sista gången, som jag åkade på samma is, som far, var jag över 20 och han över 50 år. Att åka skridsko var förr ett ganska stort vinternöje. Som barn

kunda man åka när man ville under veckan, men för ungdomen och de äldre var det blott på söndagarna. Var det något sånär lämplig skridskois samlades såväl ungdom, barn, som äldre på någon sjö för att åka skridsko. Man gjorde också s, k, kringåkor, som var mycket populära här. Dessa kringåkor var mycket enkla till sin konstruktion. Man högg ett hål i isen och i detta sattes ned en någorlunda kraftig ~~xxxx~~ trästock. Den frös sedan fast i isen och satt stadigt fast. På denna trästocks ända sattes sedan fast en ganska ~~lång~~ lång trästång. Den var så fästad att den gick att vrida runt. Den ena av stångens ändar hade ungefär en två meters längd från stocken. Det var den ändan av slanan, som de som skulle föra den runt hade att skjuta på. I den andra änden på slanan fästes en släde, som de som skulle åka hade att sitta på. Det kunde bli en väldig fart på denna släde, nästan för bra ibland. Denna kringåka var ett mycket uppskattat nöje av såväl barn, som ungdom och litet äldre. Skidor torde ha åkats mycket lite här i äldre tid och troligen ej förekommit alls. Om jag räknar med åren som jag själv minns, kan jag ej erinra mig att jag ens såg några riktiga skidor förrän i mitten eller slutet av 20 talet.

Under min barndomstid tillverkade vi oss skidor av bräder från svänga tunnor, och så torde barnen också ha gjort före min barndomstid. Dessa skidor gick ej att åka på i egentlig mening. Utför rätt branta backar och på skarsnö gick det dock rätt bra och som barn hade vi roligt med detta. Det var först under 30 talet som skidorna började att användas något nämnvärt här. Då började såväl flickor, som pojkar att åka, och även delta i en del mindre tävlingar. Under senaste krigstiden med dess hårda och snörika vintrar och även beroende på en viss propaganda för fysisk träning, nådde skidåkningen här sin kulmen. Den senaste tiden har jag ej sett mer än barn, som åker skidor. Den vuxna ungdomen åker blott bil, sommar och vinter. Som barn eller inom samma familj förekom det väl att pojkar och flickor badade tillsammans. Men som vuxna förekom det nog ej. Om flickor och pojkar var vid samma sjö eller älv för att bada, gick de olika könen var för sig. I äldre och under min uppväxttid fanns det inga baddräkter. Efter dessa plaggs tillkomst badar man gemensamt. Bollspel förekom ej här i äldre tid. Det började först under min ungdomstid. Men det fanns andra lekar och spel. Det var mest pojkar, som deltog i dessa spel. Det fanns ett spel om pengar, som förekom mycket här förr

som benämndes "panka". Detta spel tillgick så att man satte en pinne i jorden, på ett bestämt avstånd från denna kastade man pengan, den som kom närmast fick slå först. Slå tillgick så, man lade pengarna på marken allt efter egen önskan, som man trodde var bäst. med en käpp slog man så på dessa, och alla som då vände sig, blev den som slog ägare till. Det var en stor fördel att kunna kasta bra och komma nära pinnen och få slå först eller närmast där in till. Bollspel, som kricket och dylikt, förekom här i äldre tid och under min uppväxttid, endast bland societeten. När fotbollsspelet började, har delvis även flickor deltagit i detta. På 30-talet hade vi inom idrottsföreningen här, ett mycket skickligt damlag. I vissa sällskapsspel av kortspel, deltog även damer i mera äldre tid, men sällan i spel om pengar. Numera och sedan många år tillbaka deltar även damer i kortspel om pengar, ej allmänt men det förekommer dock. Kortspel om pengar i äldre tid var i första hand, knack, ~~XXX~~ 3 och 6 eller 15 och 30. Femkort och 21 är också rätt gamla pengaspel. Sedan blev det auktion och poker. Av sällskapsspel, som jag varit med om från min barndom och till nu kan nämnas. Kasina, Hynda, Röskägg, August, Bondtolva, Maja,

Vist, Trebello, Kanastra, och väl ännu flera, som jag nu ej minnes namnet på, och på senare år Auktionsbridge och kontraktsbridge. Under min barn och ungdomstid förekom det att man klädde ut sig. Jag kan dock ej minnas att det skedde mer än på kvällarna under påskveckan. Vi brukade då att kläda ut oss till påskakäringar och påskagubbar. Utklädslen var i regl utslitna, trasiga och till oss barn för stora kläder, som tillhörde våra föräldrar och äldre syskon. Man svärtade ned ansiktet med sot, på huvudet hade man en stor huvudduk eller vintermössa, som drogs ned över halva ansiktet, och med denna utstyrsel var ganska oigenkänlig. Bland barnen förekommer denna utklädsel fortfarande till påsk och lucia. Teater torde ej ha spelats här-åtminstone ej bland den bredare befolkningsgruppen-före föreningsverksamheten började. Under 20 och 30 talet torde det vara den tid, som här på orten spelade den mästa teater. Sedan denna tid började fodringarna att bli allt större och större. Ungdomen har nu ej, som under denna tid, någon lust eller vilja till att skapa något själva, de vill ha sina nöjen färdigserverade på ett fat, utan att göra något åt detsamma likt som man vrider på knappen till en radio och t, v, apparat.

Att man sjöng förekom väl också även i äldre tid på ett kalas och även vid andra tillfällen, som ungdomen träffades. Om man träffades några stycken och ej hade någon musik och ville dansa fick den, som hade sångröst sjunga dansmelodierna, denna sång kallades för "tralla". Utöver samtalen om dagliga ting och händelser blev det väl ej så mycket berättat på de olika sammankomsterna. Men i regel fanns det alltid någon, som ville berätta en historia av ett eller annat slag. Sedan föreningslivet började tränades det mycket på sång, som sedan förekom på föreningarnas fester. Trakteringen var mycket olika, beronde av vad sammankomst det var. Även de vanliga bjudningskalasen var olika i detta fall. En del av dessa var såväl mat, som kaffe och sprit. En del enklare, med bjudning blott på kaffe. I äldre tid förekom alltid sprit på en bjudning, om ej, så räknades det ej som ett kalas, om förtäringen för övrigt varit riklig. Vid föreningssammankomster och fester som dessa ordnade förekom servering av kaffe och i vissa fall även försäljning av konfektyrer. Vid skramlebaler och dylika tillställningar, var det så att man i vissa fall skulle ha smörgåsmat och choklad t, e, x, och kaffe senare på natten.

De enskilda bjudningarna var, var och ens privatsak att finansiera, förekom dans brukade man dock att deltagarna skramla spelemans pengar. Skramlebalerna, framgår väl av namnet, att var och en fick betala sin andel. Un der min tid var det så, att pojkarna och flickorna var sin gång ordnade med dessa tillställningar. Flickorna betalade gemensamt kostnaderna för den bal, som de ordnat, och pojkarna likadant. Vid föreningssammankomster av såväl festligt inslag blott för föreningen, som av offentlig karaktär, var det alltid en kommite, som hade hand om de olika arrangemangen. Kostnaderna bestreds av varje deltagare. Vid sådana tillfällen var det ofta att flickorna blev bjudna av pojkarna. Flickorna hade ej då som nu, lika mycket av egna inkomster. I äldre tid och även senare, använde väl pojkarna sprit och tobak i samma utsträckning; som nu. Istället för rökning förekom då så mycket mera med snus än vad det gör i dag. Flickorna däremot var det blott i undantagsfall någon, som använde något nämnvärt av sprit och tobak. Det var först under senaste världskriget och åren därefter, som sigarettroknigen började att bli mera allmän här på orten bland flickorna. Slagsmål förekom ofta och mycket på de olika

sammankomsterna. Om detta upptecknade jag i samband med frågan om gruppbildningarnas sammanhållning. Jag vill blott tillägga att slagsmål också kunde förekomma i vissa fall,även vid de privata tillställningarna.

7) Offentliga nöjen. Om man räknar med äldre tid så var det ytterst sparsamt med de offentliga nöjena här på orten. Marknader, auktioner,torde väl i stort sett varit de enda. Alla andra nöjen från äldre tid,var sådana att de på ett eller annat sätt var ordnade i eget regi. Med föreningslivets tillkomst i början på 1900 talet började också deras offentliga sommarfester. Och sedan dess har de offentliga nöjestillställningarna på olika områden ökat undan för undan. I från socknen här var det i första hand Svenljunga marknad,som besöktes. Men också Gunnarp i Halland,Burseryd i Småland och en mindre marknad i grannsocknen Mjöbäck(Bossgårds Marten) Svenljunga marknad finnes ännu kvar och besökes av folk härifrån,fast ej i samma utsträckning nu, som för blott en 20 år sedan. En ny stormarknad har under de senaste decennierna växt upp i orten här. Det är(Skållared) i Alekulla socken,Marks härad,2,5 mil härifrån. Jag vet ej hur gammal

denna marknad är. Men det var först på 20 talets mitt, som den började att omtalas här. I slutet av 30 talet började den att bliva mera besökt, tvärt emot andra marknader, som då började att gå kräftgången. Denna marknad voro värd en uppteckning för sig. Det är rent förunderligt att så mycket folk kan samlas på detta sätt nu i våra dagar, utan någon egentlig uppgift att fylla. Enligt polisens beräkningar har det många gånger under de senaste åren varit över 10.000 personer. I äldre tid gällde ett marknadsbesök i första hand affärer. Köpa och sälja djur, och även byta, köpa varor av olika slag, som ej fanns i hembygdens affärer. Tyger av olika slag, hattar, mösser, skor m.m., var stora marknadsartiklar. Man träffade bekanta och släktingar från andra orter, dem skulle man prata med, gå och dricka kaffe tillsammans med, bjuda eller bliva bjuden på en medförd plunta, och räknar man med lite mera äldre tid, när det t.e.x. på en plats som Svenljunga fanns brännvinsförsäljning och krog, blev denna mer än välbesökt en marknadsdag. Bio eller teater fanns ej i äldre tid. Jag såg ej heller detta på förrän på 20 talet, det var i regel, tältbio. Efter 30 talets början hade fasta bion i Svenljunga visning,

även under dagen. Någon teater i egentlig mening har jag ej sett och torde ej ha förekommit. Under den den som jag minns, och lika så mina äldre berättare, fanns det andra arrangemang av många och skilda slag. Det var svärslukare, eldätare, trollkonstnärer, ovanligt stora och små personer, visning av ormar, karuseller, ringkastning, kraftmätare, cirkusbetonade uppvisningar, världens starkaste man m.m. Ibland kunde det också finnas någon revyliknande föreställning. Nöjesförsäljare fanns det också rätt många med olika varor. I äldre tid var folkvisorna (skillingtrycken) en stor artikel, likaså lyckobrev m.m. Kramsvaror av skilda slag fanns också då. Försäljningen av sådana ting har följt tidens utveckling på de olika områdena, och finns alltså ännu kvar. Men numera är det endast på de större marknaderna, som tältförelisningar finnas kvar, här i orten på Skållared. Tittskåp fanns att se uti i äldre tid. När fornograferna och gramofonerna började, kunde man också få lyssna till dessa. Detta skedde medelst hörlurar sedan man betalat sin avgift. Cirkusarna var, som jag kan minnas det en mera blandning av cirkus och variteföreställningar. Besöken skedde såväl gruppvis, som i mindre sällskap ~~XXX~~ parvis och enskilt.

Allmänt var det väl ej, men dock ganska sedvanligt att pojkarna bjöd ~~flickorna~~ flickorna vid sådana tillfällen. Detta har varit ganska så vanligt här från äldre tider och fram till nuvarande. Nu vet jag ej om det förekommer, men jag tror ej att så är fallet. I varje fall förekommer det ej i samma utsträckning, som förr. Numera har flickorna nästan likställda inkomster, som pojkarna. Förr däremot var det i regel en ganska stor skillnad på detta. Förr förekom det också mycket med fririer på marknaderna och då skulle pojkarna visa sig från den bästa sidan. Det förekom givetvis också att flickorna betalade för sig själva. Hur mycket pengar man gjorde av på nöjen, är svårt att uppge. Om man räknar från äldre tid och till tiden för första världskrigets början, kan jag blott ange att det ej var mycket. Den stora allmänheten hade ej mycket med pengar att röra sig med. Efter denna tid har nöjesutgiften för ungdomen ökat undan för undan, år efter år, och idag torde den för många ungdomar vara deras största utgift. Någon Folkets park har alldrig funnits inom socknen här, och finns ej heller idag i en egentlig mening. Landsbygdens festplatser har dock sedan ett 20 tal år tillbaka, allt mer och mer börjat att

få karatär av en folkpark. Åtminstone i så motto att det nästan alltid är något uppträdande av en eller flera gästartister. Dansbanorna är numera också inbyggda. Före Kinnahus Skyttegilles bildande 1902, hade det troligen ej funnits någon dansbana inom socknen. På den plats, som denna förening iordningställde för sina fester, byggdes också en dansbana. Men denna fick vist ej användas mer än vid de festliga tillställningarna. Jag minns att en nu 70 årig person från Mölneby, har mig en gång berättat något om, att ungdomen från början fick lov att ha denna dansbana, men att det blev eller inträffade någonting, så att de ej fick fortsätta. Jag ringde nu till honom för att få upplysning om detta, och likaså en bestämd uppgift om när en dansbana bygdes av ungdomen på Mölneby, men han var ej anträffbar på en tid framåt. Exakta året för när gårds och torparungdomen på Mölneby byggde en dansbana ej långt från själva gården kan jag alltså ej ange. Men det torde ha varit åren omkring 1910, möjligen några år förut. Bräder och annat behövt trävirke fick de av gården. Arbetet fick de själva utföra på fritid, alltså ej på gårdens bekostnad. Denna dansbana ägdes alltså av gårdsungdomen, men endast dansbanan

platsen för densamma tillhörde gården. Vid en sådan dansbana togs ingen entréavgift upp. Musik brukade att vara fiol eller dragspel eller båda ^{res} i samspel. Musiken betalades medelst inskramling bland deltagarna. En eller flera pojkar gick omkring med sin hatt eller mössa för att skramla samman spelmanspengar. Det var i regel på söndagskvällarna, som dans förekom på denna bana. Medan den fanns, var det ej någon kortare arbetstid på lördagar än på de andra veckodagarna. De första åren efter denna dansbanas tillkomst blev det ofta bråk och slagsmål, troligen var det väl likadant vid alla dansbanor denna tid. Den var väl i början blott avsedd för ungdomen på Mölneby med tillhörande gårdar och torp. Men även ungdom från andra byalag (gruppbildningar) inom socknen sökte sig dit, och även från grannsocknarna efter den tid som man började att kunna skaffa sig syklar. Från 1917 och de år in på 20 talet, som denna dansbana var kvar, var jag där många gånger. Under denna tid hände det väl att det förekom något slagsmål men det var ej många. I regel var det spriten, som var orsak till de uppkomna osämjorna. Visserligen var det väl något alternativ som angavs, men om kontrahenterna var nyktra, blev det sällan bråk.

8) De fortskaffningsmedel, som man använt sig av vid besök på av lägset liggande platser var i äldre tid att gå och för de bättre lottade att åka häst. I äldre tid brukade vissa personer att gå mycket långa sträckor. Detta förekom väl kanske ej så mycket inom nöjeslivet, som i vardagslivets olika uppgifter, och det hör väl ej hemma med dessa uppgifter. 2 mil och därutöver var ej ovanligt att man gick för att besöka en marknad. Att på söndagarna besöka grannkyrkorna, om det var någon präst, som hade rykte om sig att vara bra, eller som vederbörande gillade på annat sätt, var det många som gick en mil och mera för att höra. När sommarfesterna började här på orten var det många som gick en mil och mera för ett sådant besök. Man kunde också gå långa vägar för att besöka släktingar. Min morfar var en 75 år gammal, när han gick till Sexdrega för att hälsa på en där bosatt son. Det blev en tripp på 8 mil fram och tillbaka. Han gick det ej på en dag, dit en dag och hem en annan. Sonen gav honom pengar till att åka tåget från Sexdrega till Axelfors, han hade då fått 18 k, m, mindre att gå. När han kom till stationen i Sexdrega, han hade en halv mil dit, gick ej något tåg på någon timma, han föredrog då att gå hela vä-

gen. De som var ägare av häst och åkdon, gick väl ej så långa vägar, utan använde sig av detta. När syklor började att bliva mera allmänna, skedde också en ganska stor förändring i ungdomens nöjesliv, ofta också i deras vardagsliv. Avståndet till en plats blev betydligt förkortat och ej så ouppnåeligt, som förut.

Hur sykelen anskaffades var väl kanske lite olika. En del köpte nya, andra begagnade. Någon kunde väl likt som idag köpa kontant andra på avbetalning. Efter vad jag har kunnat inhämta upplysning om, var det ingen här i socknen, som hade syklor att sälja före 1913-14. Berättare om detta Bror Karlsson omtalar att han köpte sin första sykkel 1911, den var då något begagnad och kostade 225 kr. Det var mycket pengar på denna tid. Att cyklarna var så dyra var mycket anledningen till att det var ett så fåtal, som kunde anskaffa sig sådana. Man måste ha sparat något av pengar för att kunna köpa en sykkel denna tid. Helt på avbetalning tog det flera år innan den blev betalad. När man lärde sig fick man ha någon tillhjälp, som höll i sykelen, man ville också vara på en någorlunda slät plan och ej ha för många som såg på, för det blev alltid en ^{del} kullerbytter till att börja med. De som hade sykkel,

om man räknar med åren 1905-14 var i regel den vuxna ungdomen och även äldre, som hade råd att köpa sykel. Tonåringarna hade i regel ej råd att skaffa sig en sykel då, i så fall var det en gammal utsliten sådan. Det fanns givetvis tonåringar som fick av sina föräldrar, om de nu hade turen att fått sådana, som hade råd till det. Det år som jag konfirmerades 1916 var det blott 2 pojkar som hade sykel. Vi var ändå räknat tillsammans flickor och pojkar 28 st. Den ene av dessa pojkar var son till en skogvaktare, han hade fått sykelen av sin far. Den andra var son till en mindre jordbrukare, som också brukade att lasta och omlasta virke vid Axelfors järnvägsstation. Båda syklarna var gamla och dåliga, och blev ej bättre de dagar, som de åkade till konfirmationen. Alla pojkar ville provåka dem. När syklarna började att bliva någorlunda allmänna förändrades ungdomens nöjesliv ganska så mycket. De kunde då mera än förut besöka grannkommunernas fester och andra allmänna tillställningar. De rätt långa avstånden inom den egna ~~XXXXXXX~~ socknens byar förkortades med sykels tillkomst. Ja det voro väl mycket att uppteckna om detta. Kort sagt var detta fortskaffningsmedel en början till en större gemenskap.

Ö.Frölunda socken,likaså Kalv,Mårdaklev och Häcksviks centrum, de delkommuner,som sedan kommunsammanslagningen utgör Kindaholms kommun,har alldrig haft någon järnväg. Överlida järnvägsstation å den smalspåriga-nu nedlagda-järnvägen Falkenberg-Limmared var från kyrkbyn räknat Ö.Frölunda närmaste station,10 k,m. Axelfors station,å bandelen Hillared-Axelfors-även den nedlagd,var det 13 k,m. Båda dessa järnvägar tillkom på 1900 talets början. Vad allmogen beträffar blev det ej ofta,som man åkte tåg. Borås stad har och är denna ortens närmaste stad. Med denna stad har socknen genom tiderna haft sina flesta förbindelser av skilda slag. Utöver nödvändiga resor för affärer,besök på lasarettet m,m,blev det ej många. I början av dessa järnvägars tillkomst ordnades dock på söndagarna sällskapsresor. Om dessa var ordnade som särskilda utflyktståg eller ingick i de ordinarie turerna,har jag ej fått någon bestämd uppgift om. Men det var troligen så,att om någon särskild attraktion förekom i någon av de berörda städerna, var dessa resor ordnade med särskilda utflyktståg. Om man räknar med äldre tid,då var möjligheterna för allmogen till någon bildande fritidssysselsättning,nästan obefintliga. Den förmögnare

klassen hade väl möjligheter till att köpa sig böcker eller att vistas på skolor å andra orter. Sådant förekom också inom denna klass. Någon exakt tidpunkt för när det s,k,sockenbibloteket började sin verksamhet, kan jag ej ange, men det var troligen något år inpå 1900 talet. I stort sett-undantag finns på alla områden-läste ungdomen ej mycket i äldre tid. Möjligheterna till detsamma, var ej heller stora. Under min ungdoms och uppväxttid började det dock att finnas ganska gott om böcker. Om någon köpte en bok blev den läst av många, man lånade till och av varandra. Jag vill dock ange att dessa böcker i stort sett, ej var något nämnvärt bildande. Någon i egentlg mening bildande fritidssysselsättning fanns ej här förrän i mitten på 20 talet då de olika föreningarna började sin verksamhet. Dessa arbetade ~~arbetade~~ mycket då med studiecirklar. Arbetarekommunen t,e,x, hade ett eget bibliotek. Tidningsläsandet var också ganska begränsat. De bland allmogen allmänna tidningarna var de dåvarande ortstidningarna. Den högre socialgruppen hade väl också andra mera landsomfattande. Ortstidningarna var. Borås-Tidning, som också utgav varannantagstidningen Västgöten. Politiskt sett högertidningar, båda ortstidningar även

i dag. Södra-Västergötland, utgavs också i Borås. Frisinnad, nu sedan rätt många år nedlagd. Falkenbergs Tidning, hade också en viss spridning här på orten, det var en högertidning, även den är numera nedlagd. 1926 började utgivningen av en ny tidning i Borås Västgöta-Demokraten, socialdemokratisk. Tidningar utgivna i Göteborg har haft och har en viss spridning här. Böcker är svårare att ange några bestämda. Som jag själv minns det var det i stort sett den tidens romaner, och något av lättare facklitteratur. Jag minns från min barndom, att det fanns en roman, som alla skulle läsa, i varje fall de flesta, Bokens titel var "Gyltas Grotta" Den hänrorde sig från trakterna runt Öresjön, belägen mellan Fristad och Borås. Och var bygd på en legend eller verkligtshändelse därifrån, kanske en blandning av båda delar. Som jag förut nämnt förekom det ej någon nämnvärd kursverksamhet förrän förenigarna började sin verksamhet. Något av ^{2/} kursverksamhet hade också nykterhetsföreningen, som började sin verksamhet i början på 1900 talet, men det torde varit ganska lite. Under min barndom och första ungdomstid fanns det också en föreläsningssällskap. Jag kommer i håg att min far hade årskort till föreläsningarna.

Jag var också någon gång på dessa föreläsningar, men jag var för ung då, och ville helst gå, när det visades skioptikonsbilder.

9) Om parbildningen. Det förekom väl båda delar, att man fann sin partner både inom och utom den egna ungdomsgruppen, dock mest inom. Om räknar med detta sockenvis, så fanns det de som också gifte sig utomsocknes, men mer inom den egna socken. Om detta närgifte ofta ingifte, vill jag ange att förhållandet här i Ö. Frölunda i äldre tid ej var riktigt detsamma, som i grannsocknarna.

Ö. Frölunda hade då något mera av rörligt folk, sådana, som flyttade in och ut ur socknen, mer än vad som var förhållandet i grannsocknarna. Statarna på Mölneby gårdar och en annan större gård här, flyttade visserligen ~~XXX~~ ej så ofta, som Ivar Lo Johansson och Jan Fridsgård har skildrat från Uppland och Södermanland, men det var dock en viss omsättning på folket där. Likaså bland deras tjänstemän av olika kategorier. Grannsocknarna bestod denna tid av en mera bofast, bonde och småbrukarklass. Den allmänna meningen om kontrahenternas ålder, var nog den, att de skulle ha nått en sågot så när mognad ålder vid ett giftermåls ingående. Samhällsställningen var väl ^{ej} i alla, men dock i många fall ett

i vissa fall rent avgörande för ett tilltänkt giftermål. Hemorten hade också i vissa fall betydelse, men betraktades väl ej som avgörande. Den egna hemorten hade dock en viss betydelse, man hade då en mera ingående kännedom om personen i fråga. Några mera bestämda uppförandenormer fanns väl ej. Men vissa sådana, nästan självskrivna fanns det dock. Det minns jag från min egen tid, som ung, att man måste hålla sig inom en viss ram, ett vist rāmärke. Ungdomens uppförande mot äldre och gamla, om detta var gott eller dåligt, hade en viss betydelse, och värdesättning. Kamratringar eller dylikt för att markera att en flicka och pojk sällskapade eller hörde samman på något sätt, förekom ej, i varje fall ej allmänt eller sedvanligt. I mera äldre tid var det väl ganska vanligt här på orten att föräldrarna ville vara med om att bestämma om sina barns giftermål. I vissa fall ville de väl vara helt bestämmande. Även i detta fall var föräldrarnas vilja dock olika hård. I de mera likställda samhällsgrupperna, alltså om kontrahenterna var någorlunda ekonomiskt likställda, förekom det endast i undantagsfall och då av andra orsaker, att föräldrarna ville förbjuda ett tilltänkt giftermål. Förhållandet var dock ett annat

om någon flicka och pojke från de lägre och högre samhällsskikten ville ingå äktenskap med varandra. Detta blev ofta på ett eller annat sätt förhindrat av kontrahenternas föräldrar. I regel ~~XXX~~ av den kontrahentens föräldrar, som tillhörde den högre klassen. Det var också vanligt i äldre tid att barnen tillsade och frågade sina föräldrar och övriga familjemedlemmar om sitt tilltänkta giftermål. Det var vid sådana tillfällen, som frågan avgjordes, om det var passande eller ej. Om en sådan händelse vill jag uppteckna följade, jag tror att den har ett vist historiskt värde för att den är tvärt emot, som det brukade att vara i äldre tid. Den familj, som i slutet av 18 och början på 1900 talet räknades för att vara denna socknens och grannsocknarnas finaste och förnämaste, hade en son, som ej var riktigt lik de övriga familjemedlemmarna. Han var lite fri av sig och ville gärna festa. Han blev först tillsatt att förvalta en större till familjen hörande gård. När en hans syster gifte sig blev hon och hennes man tilldelade denna gård (fick den) Han fick då en betydligt mycket mindre och mera avlägset liggande gård. Med detta ansåg han sig ~~XXXXXX~~ åsidosatt av familjen. Följden blev att han på sin nya gård, ej skötte sig så föredömligt. På hans gård tjänade en ung torparflicka

och med denna ville han gifta sig. När detta blev bestämt beslutade han sig för att säga till sin mor och syskon om sitt tilltänkta giftermål, hans far var då död. När han meddelade dem detta blev det tyst en stund, sedan sade en broder, ja, ja, det må du gärna om flickan vill, men jag tycker att det blir synd om henne. Tiden som man sällskapade före förlovningen, var ej någon bestämd sådan. Det var väl mest beroende av olika omständigheter. Under äldre tid var det nog mycket friveckan och marknader, som var tid och plats för förlovningar. I mera nyare tid och numera är det ganska vanligt här på orten att man förlovar sig vid de större årshögtiderna. Ringar bytte man vid förlovning likadant i äldre som nutid. Mor omtalar att hon och far förlovade sig 1898 och då bytte de ringar, liksom det sker idag. Om fästman-fästmö-gåvorna, som var ganska sedvanliga i äldre tid här på orten, dock ej allmänna, skulle överlämnas själva förlovningsdagen, har ej kunnat få någon bestämd uppgift om. Vad mor kan minnas om detta trodde hon ej att det var då, utan strax före giftermålet. Att fästmannen gav sin blivande svärmor en minnesgåva på förlovningsdagen var också, om ej allmänt, så dock ganska sedvanligt här i äldre tid

Allt eftersom man hade råd till, förekom förlovningskalas. I stort sett blev det alltid något av kalas, åtminstone för de närmast anhöriga. Någon nämnvärd skillnad på ett sådant kalas och en annan bjudning, var det väl ej. Några särskilt förekommande ceremonier, kan mina berättare om detta, ej erinra sig. Hur länge man ~~x~~ var förlovad innan man gifte sig, var nog liksom idag, ganska obestämt. Någon viss tid, som ansågs för passande emellan förlovning och giftermålet, har jag ej hört något bestämt om. Men efter som många sade och gör i vissa fall än idag, är det precis, som det skulle ha funnits och finnas en till mätt tid, emellan förlovning och bröllop. Jag har hört och hör ofta yttrycket ännu, om det är ett par, som varit förlovade längen ~~XXX~~ innan de gifter sig. Ja det var väl ej för tidigt att dom gifter sig, så längen, som de har gått förlovade. Om de blott har varit förlovade en kort tid. Skall de redan gifta sig, det är ju ej längesedan de förlovade sig. Att man varit tvungen att gifta sig har väl förekommit och förekommer ännu. Men att det var vanligt, blir väl ej den rätta bedömningen. Hurvida detta var mera vanligt i äldre, tiden sedan dess eller nu, är svårt att bedöma, utan tillgång till statistik i frågan.

I äldre tid och även i mera nyare, var inställningen till föräktenskapliga förbindelser ganska negativ. Det förekom väl ej så särskilt mycket, men i de fall som det förekom, så blev det föremål för bygdeprat. Om sådant händer nu, blir det kanske föremål för en viss undran, men ej så mycket omtalat. En viss förberedelse inför ett giftermål har väl alltid försigått och gör väl ännu men i äldre tid var förberedelserna av en annan art än numera. När det ej fanns något nämnvärt av de olika sakerna till ett bo-hag att köpa, fick man försöka att göra så mycket man kunde av detta själv. Även om det fanns att köpa, hade man ej mycket att köpa för, och låna pengar denna tid var ganska svårt. Förberedelserna förr, som väl i vissa ~~XXXX~~ fall idag, var dock mycket olika. Hade man en längre tid till att göra sina förberedelser och därtill en god vilja, och råd och tillgång till det man behövde, då kunde förberedelsen bliva ganska god. Men för de, som omständigheterna var tvärtom blev det givetvis sämre. Om förberedelsen av en eller annan orsak blev kort, om man ej hade pengar eller andra tillgångar, om man tog mera lätt på uppgiften, tänkte som så kommer dag, kommer råd, under dessa omständigheter blev förberedelsen

mindre god. Sparade pengar och olika utstyrsel och småsaker till hemmets behov, blev ungefär detsamma, som jag upptecknat, att det var mycket beroende på tiden, tillgångar, anlag och ömdöme. Bland den fattigare befolkningen kunde barnen ej räkna med någon hemgift, i varje fall ej någon nämnvärd sådan. Bland bondeklassen var det mycket vanligt att man fick ett eller flera djur av något slag. En sådan hemgift fick dock i regel barnen betrakta, som ett förskott på kommande föräldraarv. I detta fall var det lika om de fick pengar eller andra värden. Detta får väl betraktas, som ganska logiskt. Det hade varit orätt mot syskonen, om någon fått denna fördel och ej alla. Det var kanske någon, som ej gifte sig, föräldrahemmet kunde vara upplöst M när detta skedde m, m. Vad jag har kunnat inhämta upplysning om torde det i stort sett ha varit lika för pojkar och flickor. Men då får man väl ej gå så långt tillbaka i tiden, som när förstfödelserätten var gällande. Som jag förut nämnt, fick hemgiften i de flesta fall betraktas, som ett förskott på arv. Mö och svensexor torde ej ha förekommit här i äldre tid. Själv har jag ej heller varit med om detta. Men jag vet att för en 20-25 år sedan började den seden här.

Eftersom jag ej själv varit med om någon mö och svensexa, vet jag ej helt, hur dessa tillgår. Men jag har sett att deltagarna på sådana, har dragit vederbörande föremål på något orginelt fordon. Deltagarna brukar också att kläda ut sig ganska spjexigt. Som helhet betraktat är det spjex till alla delar, i varje fall är det som jag har hört det berättas.

IO) Om ungdomarna trivdes i trakten eller sökte sig bort, får besvaras med både ja och nej. I stort sett får det nog betraktas så, att den största delen stannade på hemorten och sökte sin utkomst. Om de sökte sig bort, tror jag ej att detta var av vantrivsel, åtminstone var det ej den största orsaken. För den fattigare befolkningen var det i första hand, utkomstmöjligheterna. Bland alla socialgrupper, även de bättre lottade, fanns alltid någon, som ville något annat än vad hembygden kunde erbjuda. I äldre tid och till ett tiotal år efter sekelskiftet var det rätt många här ifrån, som utvandrade till Amerika. I början av 1900 talet och fram till 1914 var det också pojkar, som tog värvning, helst till något stockholms regemente. Detta var mycket med tanke på att efteråt få någon anställning, som polis, vid spårvagnarna eller d, y.

Under 20 talet började den mera stora utvandringen till städerna. Här och från kringliggande orter var det mest till Borås. Flickorna först, som hembiträden, sedan övergång till textil och konfektion. Pojkarna först som drängar till omkring staden liggande gårdar, sedan även dessa till de olika industrierna och andra yrken. Om detta nu, varit ~~VXX~~ tiderna igenom, vad vederbörande önskat sig är väl svårt att ange. I vissa fall torde det väl ha varit det i andra inte. Den nödtvungna kampen för brödet, intar här enligt min egen tro, den första platsen.

I stort sett får det nog betraktas, att ungdomarna uppfört sig någorlunda hyggligt här på orten. Från äldre tider och till nu har det givetvis förekommit trassel på många områden, men så mycket med rent brottsliga gärningar har det ej förekommit. På det området får det nog betraktas som ganska litet. Vad som skall betraktas, som busliv eller ej, är också svårt att draga en gräns för. Om man räknar med de slagsmål, som förekom emellan onyktra och ofta högljutt skränande personer i äldre tid på marknader, auktioner med flera tillställningar och även vid vissa tillfällen å föreningsfester och dylikt, skulle väl detta idag, ha ansets för

ett busliv. Men under den tid, som detta förekom, knytnävsrättens, betraktades detta ej, som något direkt busliv. Men detta var ej ungdomen ensam om, och det var ej heller alla, som gav sig in på slagsmål. På offentliga danstillställningar och dyligt, förekommer det ännu i dag någongång att det blir bråk. Men om man jämnför det med äldre tider, och den tid, som de offentliga tillställningarna av olika slag, började att samla ungdomen samman från skilda orter, är det i detta avseende mycket bättre ännu. Åverkan å andra legendom torde väl i någon mån ha förekommit. Men i regel skedde det i samband, åtminstone i de flesta fall, med julseden, att gå ikring och göra ofog i ladugårdarna. Även vid osämja grannar emellan kunde detta förekomma. Från den yngre ungdomens sida kunde ~~det~~ också förekomma åverkan, fast detta från en början ej var menat. Det kunde från början vara avsett, som ett skämt, som dessa ej förstod, att det också kunde anses, som en viss skadeverkan, och också vara det. Gå till trädgårdarna och försöka att stjäla frukt, var ett ofog, som förekom under min uppväxttid. I samband med detta förekom ofta skadeverkningar. Bland annat kunde tjuvarna bli skrämde, och vid flyckten trampa ned annan

ACC. N:R M. 16089:69

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

~~70~~ —

växtlighet i trädgården. Annan brottslighet av skilda slag har också i någon mån förekommit här i de olika tidsåldrarna, dock mycket litet av grövre art.